



УКРАЇНСЬКИЙ ЛІТОПИС



1 9



4 6

УКРАЇНСЬКИЙ
Б. 360.
МУЗЕЙ-АРХІВ



Його Світлість Гетьман ПАВЛО СКОРОПАДСЬКИЙ
та Гетьманіч ДАНИЛО
(В день від'їзду Гетьманіча до Лондону в липні 1939 р.)

Б. Крупницький.

Михайло Драгоманів і Вячеслав Липинський
/ спроба порівняльної характеристики /.

Драгоманов і Липинський - це дві сторони українського ества, української натурки. Одна, що шанує свободу, а друга, що вказує на необхідність авторитету - влади. Одна, що вийшла з вічей, степових ватаг, народніх самоуправ, копних судів, церковних братств, парубоцьких громад, чумацьких валок, цехів і магдебургій, козацького виборного начала, в українськїм історичнїм розвитку; друга, що вєняла до серця княжо-дружинну традицію / монархії і еліти /, що вбачала в Б. Хмельницькїм правдивого монарха і шукала монархічних елементів і в дальшому розвитку України, що істотною силою козацької доби вважала отаршину і городове, соїле, отагечне козацтво, а не степове, здобичницьке, номадське, анархічне овоєвільство січовиків.

Один був аристократ і виписав на своїм прапорі лозунги традиції, авторитету, віри; другий, будучи інтелегентом, вірив в свободу, прогрес, науку. В одного було релігійне, у другого позитивистичне наставлення. Цим висловлювали вони почасти й інтенції овоєї доби. Один репрезентував матеріалістичний напрям другої половини ХІХ столїття, другий виріс в часи кризи, переходу від позитивистичної ідеології до відновлення метафізики на початку ХХ ст.

Виступ обох був ового роду реакцією на обставини часу. Те, що Драгоманів високо ставив принцип свободи, оклалося також під впливом тих обставин абсолютистичної Росії, в яких він виріс. Підкреслення Липинським принципу авторитету і позитивного значіння правдивої монархії почасти виходило з самих умов його життя і природніх нахилів, почасти було реакцією на ліберально-соціалістичну Україну часів 1917 - 1921рр.

Драгоманів - типовий представник ідеї прогресу. Вихідний пункт прогресу - вільна людина, що шляхом овобідного об'єднання з іншими вільними людьми в більші чи менші колективи приходить до вищих форм суспільного життя. У нього йде розвиток вгору в гору, прогрес відбувається неначе сам собою, завдяки здоровим розумовим силам людини. Наука, знання - це той світоч, який визволяє людство з темряви і веде його на верхи. Це якийсь автоматизм розвитку.

У Липинського немає сталої лінії. Лінія розвитку може вести в гору, але може вести й в низ. У нього можливий і прогрес і регрес. Поступ помітний, коли брати ціле людство на великїм віддаленні. Все залежить від творчих якостей еліти. Проблема еліти основна для Липинського: "буде дружина - буде і злато", каже він в одному місці. Еліта може бути класокра-

тичною, демократичною й охлократичною. А тим самим такий характер набирає і та держава або народ, на яких витискує свою печать еліта. Тут взаємовідносини побудовані або на гармонійній співпраці еліти з масою, або на анархічним "лессе фер" з підкиним анархічним, руйнацьким інстинктам маси, або на гвалтовним пануванні над масами.

Клясократичній методи Липинського, проведу ліпших кожного клясу, проведу, що виріс з органічним умов життя, у зв'язку з територією, з землею, зразком чого являється хлібороб, стоїть як контраст безклясовий ідеал Драгоманова.

В той час, як Липинський, накуючи войовників - продуцентів як вислів клясократії^{1/} вбачає в хліборобській клясі в першу чергу ту провідну еліту /1. нечисленні останки колишніх дворян землевласників та 2. нові активні, здатні до інтензивної хліборобської культури і до політичного проведу елементи, що завдяки своїй більшій активності і воєвничості вибилася в останніх часах на верх з посеред пасивної селянської маси/, від якої залежить повстання Української Держави, - ставить він з великим підозрінням і недовір'ям до інтелігенції як верстви нестійкої, непродукуєчої / і невоєвничої/, яку по суті треба тримати здалека від проведу державою. На думку Липинського, люди в нації, не зайняті війною та обороною нації і не заняті витворенням матеріяльних, необхідних до життя цінностей - це адекласована інтелігенція, і їм можна довірити тільки справу допомоги національній аристократії, воїкам і продуцентам. Їм припадає почесна роль помічників.

У Драгоманова інтелігенція - самоєрозумілий елемент прогресу в його ідеальнім, безклясовім товаристві людей з рівністю членів і опільним господарством супроти природнього поділу людей на кляси і стани у Липинського.

У Драгоманова свобода і самоуправа - ідеал людського громадського життя. Липинський виставляє наперед авторитет і відповідальність зверху, свобода знизу - так звучить його знаменита формула державного принципу трудової монархії. Коли вся влада монархові - каже він - то вся свобода українському народові, який сам улаштує своє життя в селах, містах, у полях і фабриках. У нього ідеал згоди необмеженого авторитету з необмеженою свободою, а точніше він давав і авторитету і свободі свою окрему сферу діяльності, в той час як Драгоманів вірив у чудодійну силу самої самоуправи.

Драгоманів був еволюціоніст. Він не погоджувався з терористичною тактикою російських революціонерів, хоч деякий час стояв в зв'язку з ними. Соціалізмом як черговою справою

1/ Войовники - непродуценти - це у нього охлократія, а невоєвничі продуценти і непродуценти висловлюють суть демократії.

захоплювався він також на час, в 70-х роках. Ідеальний, безклясовий, самоуправний устрій людського життя мав, на його думку, прийти вільно, сам собою, еволюційно. По суті його політична програма для ближчого часу була програмою ліберальною. Особливо ж після царевбивства /ІВВІ/ він звернувся до ліберально-конституційної платформи і став покладати більше надій на ліберальних земців.

Липинський не був еволюціоністом цього роду. Він виходив з протилежності між творцем меншістю і пасивною масою. Історичний процес був залежний від того, наскільки ця творча меншість вмiла, ведучи за собою масу, збудувати національно-державне життя. Для нього миродайною була не метода творчого насильства /Донцов/, але морального авторитету еліти й її провідницьких здібностей. Він говорить: "Фактичний моральний авторитет національної аристократії залежить од взаємного до себе відношення двох чинників. 1. Од прикмет громадської моралі тих, хто хоче організувати, хто хоче правити, тоб то од прикмет громадської моралі національної аристократії; 2. од степені приймання в себе / од степені восприимчивості/ цими, кого організують, ким правять /пасивними масами/ тих форм громадської організації, які, відповідно до своїх моральних прикмет, витворює активна національна аристократія."

Драгоманів був інтернаціоналістом і розумів історичний процес як процес універсальний, однак свій всюди по своїй соціологічній суті і неоднаковий лиш у формах вияву. Але його абсолютним всевітнім правдам треба поставити як повну протилежність не думку Липинського, а Донцова, з його абсолютними національними правдами.

Супроти обох Липинський заступав правду своєї землі, традиційно історичної України. Його ідея була ідеєю об'єднання всіх людей, якого походження вони не були б, свідомістю приналежності до спільної території. Він був територіальним патріотом і вірив, що "патріотизм - свідомість своєї території - лежить в основі буття і могутності держав".

Державник Липинський вважав націю наслідком державності: тільки через свою державу і в своїй державі формується нація. Драгоманів указав шлях до нації через політичну автономію. У нього національна автономія стояла в прямій залежності від загальної політичної автономії. Він рекомендував співпрацю з росіянами і представниками інших народів для досягнення політичної автономії. Треба було працювати на цій ширшій саві, при тім так, щоб росіяне не бачили національної небезпеки з боку не росіян. Оця Драгоманівська метода можна було б характеризувати як методу захованих цілей /політична автономія - засіб; національна автономія - ціль/. В згоді з цією методою і Україна не увляла з себе в його політичній програмі ре-

оїйської конституції одного цілого: вона поділена на ряд незалежних областей з такою самою політичною автономією як і окремі області корінної Росії.^{І/}

У Драгоманова знайшов собі вислів територіально-ліберальний принцип, а у Липинського територіально-аристократичний. На думку першого галичанам прогресивного напрямку /напр. радикалам/ треба шукати спільників серед поляків демократичного або соціалістичного напрямку думок, наддніпрянцям серед російської інтелігенції ліберального або соціалістичного напрямку. Звичайно, таке порозуміння мало вартіть в першу чергу в межах своєї особистої, локальної території.

Липинський вважає землю, територію з її історією і традицією настільки важливою, притягальною силою, що навколо неї можна було б об'єднати співзвучні оселі, продуктивні елементи /аристократія/ і українського і навіть польського та російського роду. В Галичині можлива, на його думку, згода між аристократією українською і польською, скорше ніж деінде, згода, що виходила з опільних інтересів землі. Це, як відомо, не відповідало дійсності, бо саме в Галичині національна ворожнеча дійшла до найвищого напруження і з неї зовсім невиключені були ті аристократичні елементи, на які рахував Липинський.

В цій відношенні Драгоманів був прозорливіший, бо хоч рекомендував співпрацю з російськими соціалістами, то все ж лево уявляв собі, до російський соціалізм піде не шляхом пропагованого Драгомановим федералізму, але шляхом якобінізму або централізму. Боротьба в цим явищем мала бути, на думку Драгоманова, дуже тяжкою, але її вести треба з певною необхідністю. В загальному ж у відношенні до Росії в обох виступає наперед момент доцільності, хоч у Драгоманіва поруч з тим могло жити і правдиве привязання до Росії. Він був за добровільну опілку України з Росією, але з його аргументації виходило, що таке співжиття попросту являється необхідним. Для України, на його думку, не було іншого шляху, а теоретично він готовий був не раз признати повну незалежність Україні, коли б вона мала сили її вибороти. Йому так дороге поняття свободи, що він кожному готовий признати свою волю: "Чому б не то Україні - каже він - а навіть Миргородові і Сорочинцям не бути особливими державами, аби вони схотіли того і мали силу поставити на своєму?" Факт той, що Драгоманів "не бачив нігде сили і ґрунту для політики державного сепаратизму України від Росії."

У Липинського цього не має. Він як державник ставить існування української нації в залежність від існування власної

^{І/} Але це вже до крайнього доведена тактика. У Драгоманова маємо інші, не так рішучі пропозиції. Він мав на меті і собі всіх українських земель. Тут треба уважно приглядатися, до кого і чому він звертався з своїми програмами або проектами.

держави. Але й він з міркувань доцільности стоїть за союз з Москвою для зовнішньої оборони, за союз з захованням політичної суверенности, за конфедерацію трьох незалежних Русей.

Обидва запліднили свою ідеологію в першу чергу з отику з французько-романської духовіоті. Драгоманів багато взяв з Прудона, на Липинського мали значний вплив думки відомого французького синдикаліста Сореля.

Драгоманів був позитивіотом і раціоналіотом в душі свого століття, послідовником Канта і почасти Спенсера. Це була натура зрівноважена, здорового розуму вже в осмій своїй душевній структурі. В гармонії з нею була і його ідеологія, його віра в соціальний прогрес, в розум і науку, які приходять на зміну релігії.

Основні думки Липинського по суті інтуїтивного, ірраціонального характеру. Вони виходять з підвідомого: завжди міцний звязок з органічною структурою його душі. Сама повязаність його окремих думок з загальним світоглядом указує на те, що вони у нього органічно росли і розвивалися. Все це виходило з цільної натури, що була і емоціонально чутливек і глибоко релігійно настроєнок.

Але містиком Липинський не був; не можна навіть його філософії назвати філософією серця, в якій Чижевський вбачає типовий український спосіб філософування. Хоч Липинський і думав окорше в спосіб субективний, емоціональний, хоч він і був типом внутрішнього горіння, захоплення одною ідеєю, та разом з тим присуца йому була якість логізму, або здібність окладати основні думки в одну струнку, архітектурно імпонуючу систему. Він умів свої емоціонально забарвлені думки поставити під контроль свого "раціо", то і логіки, яку Бог йому дав від природи.

Але цьому відповідав і його погляд на історичний процес. Чинними в ньому були ірраціональні елементи емоціонально-вольотарного характеру, а правдиво творчими, в яких зазначав себе здоровий розвиток, тільки в тім випадку, коли вони стояли під контролем розсудку. В цім ополученні емоціональності і вольовости з раціональніотю Липинський безперечно глибокий за Драгоманова в його розумовими ідеями, як направляючими чинниками історичного процесу.

Тому у Липинського ми зуотрічаємо і систематичність і органічність світогляду, в той час як Драгоманів навряд чи міг аж надто похвалитися цією другою якістю.

Обидва були лицарями правди. Цікаво, що Драгоманів закидав українській історіографії народницького напрямку, що вона аж надто однобічно представляла історичний процес козацької доби, односторонньо засудила старшину і зуміла оцінити її боротьби за автономну гетьманську держав-

ність. Це писала людина, яка зовсім не прихилилася до цієї старшини і вважала своїм обов'язком боронити інтереси простих мас.

Також і Липинський умів оцінити якості політичного противника. Він з глибоким розумінням аналізував причини того, чому саме нова советська еліта, більшовицька мушкетерська прийшла до влади. Причина полягала не тільки в слабості білого руху, але й в деяких позитивних рисах цієї еліти, яких не мали її противники.

Як історик Драгоманів уже в свого фольклористичного фаху перебрав порівняльно-соціологічний метод і указав на потребу його для української історії. А Липинський, хоч і не в своїм "На переломі", то безпечно в "Листах до братів-хліборобів" ужив цього порівняльного методу з повною силою. Саме тут у нього українська проблематика не відірвана, але суцільно пов'язана з загально-європейською проблематикою. Що до цього, то звертаємо увагу на те, що Драгоманів мислив історію України як процес, в якому більше схожого з історичним процесом Західної Європи аніж Європи Східної. Обидва були європейцями в ліпшому розумінні цього слова.

І Липинський і Драгоманів мають багато чого сказати і сучасному поколінню. В обох глибоке багатство ідей, і кожне покоління може щось взяти для себе. Через те й обидва будуть актуальними, які б не наступили часи. Недавнє гостре поборовання думок Драгоманова — чи не вказівка на те, що є у нього щось, з чим треба рахуватися.

Липинський відкрив нам очі на те, як треба оцінювати правдиву владу, авторитет. У нього ми нічимось розуміти стримуючі моменти, консервативні в ліпшому розумінні цього слова. Не впадає, не примує, але розумне набування традиції, історичного, органічно повсталого, промовляє до нас з його писань. Але заразом у нього є маємо й образ еліти, що, тримаючи зв'язок з минулим, має бути й активною, динамічною, творчою, має бути готовою і до революційної боротьби, коли обставини цього вимагають.

Хоч і людина XIX ст., Драгоманів і сьогодні модерний і цікавий. Порівняймо тільки федеративні ідеї Драгоманова з тим, що сьогодні в світі повстає, з новим Союзом Народів, свого роду і до певної міри Союзом Союзів / у Драгоманова товариство товариств /, наскільки до Союзу приносять Союз держав Великобританії, З'єднані Штати Америки, Соціалістичний Союз, з Голландськими і Французькими проектами перебудови колоній по типу доміній — союзів — і ми бачимо, що тут багато є такого, що наближує нас до Драгоманова і примує ще і ще раз углублятися в його думки.

Дві сторінки українського ества: одна, що символізує традицію — авторитет, а друга, що виявляє собою порив до свободи — самоуправи. Отак переходять в історію дві визначні постаті недавнього і давнішого українського минулого.

Ю. Косач.

ДО ДЖЕРЕЛ УКРАЇНСЬКОГО ТРАДИЦІОНАЛІЗМУ.

Видатний учений Планк, що враз із іншими революційними умами сучасності, причислюється до перегляду дотеперішніх позицій науки /матеріалістично-механістичних/ щодо будови і істоти світу, твердить між іншим, що небавом єдиним вирішальним законом у бутті суспільств буде безперечно **лиш закон м о р а л і**.

В зв'язку з тим досюгочасні теорії й вчення про суспільство, історію, політику, тощо, зазнають остаточного розгрому. Не механістичне вчення про повстання буття і взаємини спільнот, а ідеологічно-духові процеси допомагають нам зрозуміти етапи історичного розвитку, зокрема етап становлення нації. Моральний закон, воля, вирішальні для спільноти в її змаганні бути повноцінною нацією, влаштовувати своє життя по своїй впадоби.

В цьому аспекті, дійсно революційному, який так струнко й чітко з'ясовує не лиш істоту історичного процесу, розвитку чи приємерку національного організму, але й його зв'язок з цілістю всесвіту, /прямуючи все за Планком, до єдино-морального, навіть релігійного закону, зобов'язуючого всі твори вселенної/ знаходимо й визначення місці того чи іншого народу на землі.

Примінімо цей погляд до розгляду суті **у к р а ї н - о в ь к о ї** місці.

Не расово-географічні особливості, не механізм відносних економічно-соціальних даних, воля вирішає про повстання і ставання /Верден/ української нації. Воля спільноти, сливе містичної в своєму нестриманому гоні до могутності, що продовж довгих років на широких просторах між Доном /або Волгою/ й Карпатами /або й Дунаєм/ бореться за чітке вирізблення свого імені, своєї особливості. Це страшна боротьба! Це боротьба з ворогом людської волі - природою, геополітичним положенням, з тим усім комплексом натуралій, таким трагічним для нас, який поет С.Маланюк окреслює як

"богорівне прокляття просторів"...

Так, треба дивуватися завзятій волі тих, що поклали підвалини під державу X-XI стол., під новий центр цивілізаційний, з промінюючим на тисячі кілометрів в середном Києва. Треба дивуватись незломній волі тих, які в ХУП ст. відвоювали Дикі Поля українські і психологічні Дикі Поля в першу чергу/, та з Чигирина, на порозі цих Диких Шля, уперто і послідовно проводили ділом встановлення у к р а ї н с ь к о г о морального закону супроти беззаконня природи й расовості, накладали свою волю цим розбещеним одвічними степовими вітрами просторами, перековували людину-кочовика, аморфну людину - анархоромантика у людину - грома-

дянина з усіма прикметами римської "виртуо".

З прийняттям волі як основного двигуна в розвитку української нації, волі як морального закону, що єдиний і єдино вирішає про наше буття чи небуття, зв'язане поняття в л а д и .

Воля - це є, власне, влада, бо кожний закон заключає в собі перш за все поняття окресленої нормативності, а джерелом норм, все одно як сприйнятих спільнотою - психологічним "зараженням", добровільно чи з примусу, є д е р ж а - в а, її масштат, і то не завжди зримий, можливо й містичний, бо в тім тільки такий, беручи фрагментарність нашого цивілізаційно-культурного процесу, міг у нас діяти. І в тому, можливо, велика трагедія і героїчність нашої історії.

Якаж філософічна субстанція ідеї в л а д и в "бого-рівному проклятті просторів", в цій одвічній колотливі імponderабільній, в невгавному конфлікті волевої людини з оточенням, нації з національним матеріалом має й іноді геніяльних, але викривлених анархо-романтизмом "болохівщини", "отаманування", "гуляйнільщини" одиниць?

Звичайно, якась особлива субстанція. Якась неповторена українська, хоч в істотних первинях тісно зв'язана з у н і - в е р с а л ь н и м и ідеями управління спільнотами.

Своєрідний демократизм, охлократизм, тоталітарний цезаризм - стрічні ідеї нашого минулого, спроби виявлення національної волі й її зримості - влади. Але, нам здається, що продовж історії ставання української нації лонів її, хоч інколи затушковуючись, затьмаруючись, тратячі яскраві контури, якийсь коштовний ідеал своєрідного, морального закону українського, своєрідна форма співжиття й співучасті двох чинників утвердження волі-влади-держави: п о с л у х у й н а к а з у. Ідеал рівноваги, гармонійного укладу провідництва й горожанського обов'язку, так як це неповторено виявила Київська Русь у своїй схемі: князь-віче-суспільство; авторитет-контроль-суспільна воля; наказ-санкція - дія.

Синтеза авторитету, масштату найвищої влади і хотіння спільноти - ось ідеал української державної думки, який, на жаль, тільки коротким періодом / в добу Володимира Великого й Ярослава Мудрого, в добу держави Богдана Хмельницького 1647-57 і ще деколи / здійснився, проміняючи своє е т и ч н о ю наснаженість не тільки на своїй землі, але й у всесвіті. Звідси ідея українського ціланництва як послідовності ідеї авторитарного й традиціоналістичного державного устрою України - найвищого морального закону, що виповнює зміст української волі бути нацією.

О. Г.

МІРКУВАННЯ НА СУЧАСНІ ТЕМИ.

/Стаття дискусійна/.

Мotto. Візантійський історик Прокопій з 5 стол. п.Х. записав у своєму щоденнику такі слова про знищення держави готів в Італії: "Держава готів лежить повалена. І подорожуючи з військами Візантії в їхнім поході проти готів і будучи свідком та співтворцем подій, що тут відбулося, я відчував дивну несправедливість долі. Бо ж готи не занехали ніяких старань, щоб здобути перемогу, а хоробрість без сумніву перевищала своїх ворогів. Видно, що не справедливість кермує історією, але якась дивна вища кінечність, що рішає долю народів тільки для їх самих відомих цілей. Тому крайлось мені серце, коли я бачив, як із замку в Равенні стягнули готську хоругву, а вивісили хоругву із львом Юстиніана... Та, як би воно не було, — держава готів лежить повалена."

Ці слова прочитав я в дуже повчальній німецькій історичній повісті "Боротьба за Рим" /На жаль, я забув ім'я автора/ ще за кілька місяців до упадку гітлерівської Німеччини; і досі ці слова й опис війни готів з Візантією в Італії не сходять мені з пам'яті, бо така просто неймовірна схожість є тут між тим, що давно було, і що недавно сталося. Панування готів в Італії досягло вершка за Теодорика Великого. По його смерті воно хилиться до упадку. Підриває його не так незгода й амбіції поодиноких провідників, бо остаточно перед лицем небезпеки германи зміють об'єднатися, — як ненависть між завойовниками германськими готами і латинським населенням, що від нього забрали готи значку частину землі, і від якого ділить їх релігія: /аріяни готи — латинці католики/ і культура: /готи — простодушні воюючі і хлібороби, а італійське населення виховане у високій культурі римського права і торгівлі/; готи зміють держати порядок у державі; то все ж коли візантійські війська висідають в Сицилії і полуд. Італії, італійське населення, хоч греків і недолюблює, а проте зложеної з різних народів візантійській армії менше довіряє й переходить на візантійську сторону. Візантійською типова капіталістична держава тих часів — має двох славних вождів, що разом представляють собою два політичні військові напрямки: Велизарій вважає, що треба насамперед знищити готську державу в Італії, яка своїм розмахом і ненаситністю загрожує візантійському пануванню на Середземному морі; Нарсес навпаки вважає, що від сходу азійського грозить бі льша небезпека для Візантії і туди треба

акцій; коли кожний з них буде владувати своє внутрішнє поріння і хотіння не анархічно, не проти других, а організовано, в порозумінні з другими, в однім напрямі, для здійснення спільної цілі. Створити отого горіння і хотіння організацією неможливо. "Роджен ползати, летати не может". Але організацією можна хотіння піддержувати, не давати йому вигасати і океровувати його до одної цілі.

Завдання нашої організації на еміграції є власне піддержування й організація хотінь таких а к т и в н и х Українців, які хочуть Гетьманської Української Держави. Іншими словами наше завдання тут на еміграції зводиться до підготовки акції на терені України, в яку згодом увільються і пасивні маси тих, яким потрібна вже готова, вже продумана і зорганізована акція. Організувати ці пасивні елементи тут на еміграції ми не можемо тому: 1/ що їх тут не повинно бути, бо на еміграції повинні були опинитись тільки українські елементи активні, ці, що завдяки своїй активності не хотіли і не могли прийняти більшовицької акції; 2/ що цим пасивним елементам ми б мусіли дати зараз готову акцію, тоб то дати готові ідеологічні завдання і удержання за виконання цих завдань; 3/ що це однаково нічого не помогло б, бо пасивна / то-б то не впливаюча з внутрішнього хотіння/ акція цих пасивних елементів не перемогла б ніколи активної / тоб-то впливаючої з внутрішніх хотінь/ ідейної акції активних елементів більшовицьких, і ці пасивні елементи, забравши у нас гроші /коли б ці гроші навіть у нас були/ нас би вкінці зрадили й пішли б на службу більшовицьку. Акція п. Шаповала, який власне організує ці пасивні українські елементи, що помилково опинились на еміграції /через безглузду евакуацію всіх і вся, роблену за "одіичені" гетьманські гроші урядом У.Н.Р./ скінчиться власне таким фіяком і переходом всіх цих "селанських опілок" до тих, у кого буде на Україні сила до ведення акції. x/

Коли такою силою хочемо бути ми, то ми нею станемо через організацію не пасивних, а активних елементів. Хто приходить до нас і каже: "дайте нам акцію" - жеміє його від себе, поки ми ще на еміграції. Хай ідейно і матеріально він підкормлюється собі деінде. Все одно він потім прийде до нас, як сила у нас буде сила; і ми ніколи його не побачимо, як сила у нас не буде. Щоб ця сила у нас була, приймаймо тут на еміграції до себе тільки тих, хто каже: я хочу Гетьманської України; де б і в яких умовах я не був, я буду її хотіти; до ніякої акції, яка не має

x/ Підкреслюємо, що покійний В. Липинський писав свого листа в 1924 році, коли діяльність такою уже покійного М. Шаповала мала актуальний характер. Прим. Редакції.

нить їх незалежними. Здається, що більш зрозумілим стає нам, чому колись в Італії населення виступило проти готів, які відбирали від нього частину землі, і воно може так само тяжку та менш гірку капіталістичну господарську неволю Візантії. — Так само зрозумілим почасти стає, чому готська держава в Україні /до найбільшого розквіту вона дійшла біля III ст. н. е. за Германериха / продовжувалась відносно коротко — і лишила по собі невеликий слід у крові чи культурі мешканців України. Розуміємо, бо так само тепер сталося в Україні. Лиш тоді в часах дуже повільної комунікації, коли вістка потребувала місяців а то й років — суспільні і духові процеси відбувались тих роками і століттями, а нині, в часах радіа і літака — такі самі суспільні і духові процеси відбуваються у часі незмірно скорішим.

І на цьому тлі — роздумуючи над недавньою минулим, коли німецькі — й совітські війська перекочувалися через Україну раз в один, другий раз в бік — на цілий зріст стає перед нами відмінна проблема відношення до Сходу і Заходу. Маємо тут ядро політичну, а не культурну сторінку проблеми на думці. Вже княжа Україна мала свою "проблему" сходу в постаті "татарських людей", що задля спокійного життя піддавались під татарське панування і виступали проти законних українських князів, але тільки зі зростом значіння Московщини і після Черкаського Договору 1654 р. це проблема — втілена у питання: Польща Москва — стає болячкою і незагоєною ранною життя України. Пригадаймо, як на змагання Виговського приблизити Україну до Заходу через союз з Польщею у формі протекторату Князівсько Рувського — Москва відповідає протинаступом у формі бунту полк. Пушкаря. Пригадаймо далі, як Тетеря по польському боці проти Бруховецького на другім московським боці — Буховецьким; Маєсні протиставить Москва своїх людей, а новітню добу Петлюри — Винниченка, чи хоч би, як це було з останньою війною. І все на тім заударі Заходу і Сходу / все одно чи на західній стороні є Польща чи Німеччина, а на сході біла, чорна, чи червона Москва / спостерігаємо певні характеристичні явища, які постійно повторяються. Першим таким явищем є те, що західна сила не може вповні опанувати України — частину її /західню/ вилучає для себе, а зрештою творить менш чи більш залежний від себе витвір. Галичина, а разом з тим і Волинь з'являються тою ціною, яку Польща, а останнім часом і Німеччина, беруть як за плату за "поміч" проти Сходу. Ясно річ, що таке розірвання живого тіла народу викликає реакцію і на ідеї соборництва Москва зміло грає у своєму стремленні "зібрати землі руські".

Дальшим проявом є те, що маси є все більш податливі на нівельючу пропаганду Москви, натомість все інтелігентніше і більш індивідуалістичне настроєне населення, вищі верстви, духово більш тяготівуть до Заходу і з ним зв'язують свою долю. При тому Москва послугобується все гаслами зверненнями проти західно-європейської духовости, чи це буде: проти "панів", "католиків", "фаністів", "націоналістів" і т.п. І це одне характеристичне явище: коли обоє, західний і східний противники так знеможуться, що ні одні з них не в силі сам опанувати цілої України, вони доходять до порозуміння, до поділу: Андрусів /1667/ і Рига /1921/. Це приклади поділу України між Польщею та Росією, а нищення німцями лівобережної України і плянований опір на Дніпрі вказує, що й німі були б не від того, щоб з Москвою поділити Україну на Правобережну і Лівобережну.

Ми визначили тут всі негативні прояви впливу чужих, західних і східних сил на Україну. Для повноти образу треба згадати ще й деякі позитивні моменти. Не можна заперечити, що Галичини до Австрії, чи опісля /з Волини/ до Польщі в тому часі, коли на іншій Україні велася завзята денационалізація, давала хоч в деякій мірі вільніше життя і таким чином рятувала українську культуру й дух від загибелі. З другого боку Захід, що сам думиться від надміру населення, не дав українському населенню ніяких можливостей розросту / хіба за океан/, бо сам шукав на Україні місця для своєї експансії; приналежність до Росії і боротьба в зв'язку з нею і під її проводом принесла Україні - доступ до Чорного моря і Кавказу і зробила те, що Україна - це нікі тех Середній Сибір і Зелений Клин. Тому не диво, що для нас і для людей, що живуть і думають прооторами, Схід, саме зі Сходом є все більш притягачим, ніж із Заходом. Цього не вільно забувати при оцінці положення України. Бо як би воно не було, коли думаємо, що німі могли б нас скоріше і ґрунтовніше знищити і коли думаємо, що злиття чи співжиття в російським геополітичним просторі все таки дає певні умовини до життя, навіть може розросту, - то леним тепер стає, чому маси українські перейшли від німців на большевицьку сторону. І яким на цьому тлі є ніби "москвофілство" Липинського, який як реальний політик не виключав нікого з співжиття з Росією, хоч сам був духово завзятий "западник" і католик.

Та лишемо микує й загляньмо в майбутнє. Справа "Межимор'я", виоунена поляками, і яку легковірною і простодушню, готові прийняти деякі наші земляки, це для України - на випадок перемоги цієї коңціпції не що інше як повторення історії Виговського чи Петляри. І ще добре б було, коли б в

такій ситуації появилася людина такої безкорисної ідейності як Виговський або Петлюра, гірше якщо б на чолі в нас знайшлися всякі несамовиті і безідейні Тетері. Але тоді відразу треба боятись, що вимога відступлення Львова і Вильна/ а може ще й Кам'яниця Подільського викличе реакцію і то духі сильну зі зворотом на кіновський бік. І знову тоді буде пролиття братньої крові, і знову на кінці буде перемога Москви. А радше... на кінці буде "поляк, будрий по якоді"...

Тому вже більш серйозною є концепція видвинена з українських революційних кіл: А.Б.Н. / Антикомуністичний Блок Народів/, котрий приймає в założені союз народів "Межигірря" /Думаю - від Алтаю по Карпати/. В цю концепцію могла б увійти і концепція "межимор'я", але змодифікована радше на союз "трьох слов'янських морей": Балтійського /Польща/, Чорного /Україна/ і Адрійського /Югославія/, при чому Польща повинна погодитись з теперішньою "лінією Керзона". Це є з української сторони і так великою жертвою в користь усунення граничних спорів; тоді Україна боронила б прав Польщі до Одри і Віси. Але чи поляки викажуть тут досить політичного розуму?

Переумовою успіху на зовні - є внутрішня спаяність. Це правда, - основна і перша! В українській проблемі це означає, що від шкідливих впливів зі Сходу і Заходу може нас рятувати лиш ідея і політична устроя концепція, яка настільки муцільна, що вміє асимілювати і в собі синтезувати позитивні елементи сходу і заходу і заразом спиратися недобрим впливом з обох сторін. Такою ідеєю є і може бути лиш ідеологія створена Липинським. Вона побудована на християнських західних засадах особистої овободи і гідності одиниць і народів, а заразом дає масі почуття авторитету і сили одної людини, дідичного господаря, перед яким всі рівні, як діти перед батьком. Цей другий момент: момент рівності і дисципліни чинить цю ідею сприятливою для нас і робить її відпорною на впливи сходу. Від неї теж можна лиш шукати рятунку і дороговказу.

Трагедією України було часто те, що люди розуму і консерватизму виказували мало волі, а люди революційного чину - волі мало зрілості. Так є ще й нині. І доки цієї синтези не буде, ціле українське питання, буде напевне безнадійним хитанням і шарпаниною, якого розв'язка - сумна доля вигнанців. Коли ж, що дай, Боже, - бо є познани до такого порозуміння, - розум і воля злучаться, /чи підпорядкується Голові і "бестія - без голови" дістане голову/ - тоді, при назріванчких політичних перспе-

ктиввах, пригадуємо: аналогія до Візантії, Нарзеса і протинника зі Сході — можемо сміливо будувати будуче Української Нації — Держави.

• УКРАЇНСЬКА АКЦІЯ.

✓ Лист- відповідь п. В. Липинського Г. Лоському^{х/} з дня 7. УШ. 1924. на питання: що таке "активність" і "неактивність" і яка акція потрібна, щоб не тільки притягнути нових людей, але й не втратити тих, що вже є в гетьманських організаціях/.

Сердечно дякую Вам за те, що схотіли поділитися зі мною овоїми думками і сумнівами. Розуміється не гніваюсь за це на Вас, бо-ж власне організації існують на те, щоб люди в них себе морально піддержували і спільно шукали виходу з тяжких становищ.

Отже постараймоось разом означити ясно, що таке "активність" і "неактивність" і яка акція потрібна нам, щоб не тільки — як пишете — притягнути нових людей, але й не втратити тих, що вже у нас є.

Акція може бути для самої акції і для якоїсь ціли. В приложенні до наших конкретних умов це значить: є люди, які хочуть акції і які можуть легко без України обійтись, коли акцію вони знайдуть поза Україною. І є люди, які хочуть України, які без неї не можуть жити і яких все хотіння спрямоване на те, щоб найти таку акцію, яка б допомогла їм здійснити хотіння України. Ті, про яких Ви пишете, що вони були б з нами, якби у нас була акція, належать власне до першого типу. Вони не хочуть України, або не хочуть України токаї, якої ми хочемо. Вони завжди підуть за силою, яка їм дасть уже готову акцію. Коли ця сила буде українська, вони будуть Українцями; коли ні, вони покинуть Україну. Таких людей п а с и в н и х, потрібуючих щоб їм хтось видумав і дав готову акцію, повно завжди було на Україні; вони були завжди у нас у страшній більшості й тому ми не маємо України.

На те, щоби була Україна потрібні а к т и в н і Українці, тоб то такі Українці, які не ждуть, щоб хтось їм дав акцію, а самі творять акцію в цілі здійснення свого хотіння України. І Україна може иобстати тоді, коли такі а к т и в н і Українці окоординують, зорганізують своє

звернути всі сили. Цісарь Юстиніан прихилиється до думки Велизарія і він блискуче провів італійську кампанію: готовку державу в Італії знищено. Та на довгу мету мав рацію Нарсес: від Сходу по довгих — правда — змаганнях прийшла навала, що поклала кінець Візантії...

Ми ще надто близькі до недавньої війни, щоб спокійно і безсторонньо розслідувати й оцінити її причини, прояви і наслідки. Ще надто яскраво живуть в нашій пам'яті жорстокості гітлерівської Німеччини, dokonані на інших народах і на нашій українській народі. Все ж таки спробуймо безпристрадно задуматися над значінням вислідів другої світової війни, при чому аналогія до готовко-візантійської війни повинна влегшити нам зрозуміння їх і витягнення правильних висновків.

Жорстокості бувають в кожній війні і в кожній армії. Раз вони проявляються в брутальній одвертості, раз у тонко вирахованій прихованості. По ця друга, прихована жорстокість може бути страшнішою за першу, найліпше пізнали ми, українці, в своїм недавно минулім. Отже не з тої точки можна справедливо оцінювати і вислід останньої війни. Так само і не з матеріяльного становища: бо був час, що Німеччина мала перевагу, але не зуміла її використати. Вже скорше можна говорити про політичний розум і розрахунок. Німеччина могла опанувати цілий схід Європи і — на коротко — опанувала — гаслом оборони західної цивілізації перед охідним варварством. Одначе гасла ці показалися так скоро облудними, своєї дійсної пляни гітлерівська Німеччина розкрила в такій брутальній одвертості, що ті елементи, на прихильність яких вона розраховувала — і які, до речі, могли б навіть відіграти значну роль у висліді війни, — чим скоріш перейшли на отороку ворогів Німеччини.

Так справа відношення до Німців набуває ширшого аспекту. Починаємо розуміти історію поляків, чому вони так ненавидять німців, і знаємо вже тло "Хрестоносців" Сенкевича і "Конрада Валленрода" Міцкевича та схильні ми вже якось виправдати Міцкевичову тезу, що німецькою брутальністю можна боротися лиш хитрістю і зрадою. Бо й дійсно показується незмінність характеру німців. Як колись готи, так тепер німці — виказують беззастережні чесноти: організованість, хоробрість, працьовитість і овоєрідну вибраксовану чесність — а передовсім мужність, пересолену овоєрідною брутальною нахабністю "фурор тівтонікус", а заразом кардинальні браки, як от брак глибшого зрозуміння життя — і політичних тонкостей, що враз з брутальністю чи-

на цілі такої України я не піду і щоб я не робив, усе буду мати на цілі здійснення мого хотіння. Такі люди не казатимуть нам, щоб ми їм дали акцію, а питатимуть нас тільки як вони мають робити, щоб їх робота була більше доцільна, більше організована, більше наближала їх до здійснення хотіння.

Таким людям ми мусимо відповісти так. Україна подібна те пер до розбитої армії у відвороті. Віра в перемогу в масах упала. У чужих ми стратили всякий кредит. Між нами бродять тільки різні шакали, шукаючи серед нас здеморалізованих дезертірів, яких би можна було для всяких нечистих робіт дешево купити. Але коли у вас горить святе хотіння України, не падайте духом. Онокуйте на тій позиції, де Вас застав відворот і повертайтеся омисло лицем а не спиною, до ворога і до наших утікаючих. Усвідоміть собі, що нас побили тому, бо ми, активні, які хотіли України, були незорганізовані, розедмані, анархічні; бо більшість з нас хотіла бути тільки "на чолі"; побила нас наша власна отаманщина, анархія провідників, а не народу: побила "поступовість": вічне шукання нових "кращих" програм та неуміння берегти досягнене; побиті ми тому, що незорганізовані та занархізовані, ми не зуміли повести народ за собою. Тому об'єднайтеся біля єдиного оталого і непорушного Гетьманського проводу: символу єдиної оталої і непорушної Української Влади. Дисциплінують її організуйте свої думки; витворюйте та приймайте організовану та дисципліновану ідеологію, бо тільки за такою ідеологією можуть прийти дисципліновані організовані діла. З думкою про Україну і тільки про Україну старайтесь забезпечити якось працею своє фізичне існування і скажіть собі і всім іншим коло Вас: з цієї позиції вже не зійду; далше не відступлю, всім брехням про те, що там деє далше є краща програма на спасення України - не повірю; своєму прапорові - своїй Гетьманській Владі, своїй ідеології і своїй організації - до смерті не зраджу і буду стояти тут лицем до ворога і до вас усіх утікаючих, ждучи терпеливо хвилини, коли можна буде знов кинутись у бій за Україну.

Як що біля Вас бігтиме далше з криком і шумом розбита наша армія і коли кричатиме вам: "біжіть з нами, творіть акцію, тоді і ми підемо за вами", - то не дайте себе обдурити і не приймайте цього шуму і крику за акцію. Знайте, що акцію творите ви, які зі своїм залізним хотінням і залізною волею стоїте на своїй позиції неперушно, а не воїни, що криком заглушають свій страх, своє ліниство, своє пустопорожність і безвольність. І знайте врешті, що оці нещасні здеморалізовані люди повернуться назад лицем до ворога і знов підуть колісь у бій за Україну тільки тоді, коли ви зунієте удержатись на своїх позиціях, коли

ви збережете себе від їхньої акції, і коли о вашу українську гетьманську непорушність всі ворожі акції і всі бажання примусити Вас до руху, до дальшого відходу, розіб'ються...

Думаю, що Ви тепер зрозумієте, що оця наша непорушність, яка Вас мучить, це не є "неактивність" до це не є брак акції. Власне те, що з Вашої змученої душі виривається крик: пустіть мене побігти, бо вже довше не видержу отут з Вами стояти — доказує, що оце стояння є тяжким зусиллям, а тяжкою акцією. Бо акцією є те, що Ви не продались Шаповалам і не дали себе опантеличити ріжним отаманам. Акцією є те, що над Вашою непорушністю глумиться втікаюча бігом біля Вас юрба. Акцією є те, що між цією втікаючою юрбою, дехто зупиняється, вражений Вашою непорушністю, і підходить до Вас, щоб самому стати біля Вас. Акцією є вкінці те, що в тяжкій боротьбі за матеріяльне існування, боротьбі ублагородненій боротьбою за ідею за здійснення ового хотіння. Ви кожного дня зміцнюєте свої сили, кріпшаєте в боротьбі з життям, хоч може часом, у хвилини змучення, Вам здається, що сили Вамі вже вичерпані, що їх вже на завтра не стане. Стане, як не загубите віри, не загубите ідеї, як останетесь вірні самі собі і овому хотінню Нашої України.

Тільки не думайте, що я Вас підозріваю в тім, що Ви хочете побігти назад. Вірю, що Ви рветеся вперед, аби вже тільки не стояти в непорушності. Але ж і біг вперед є при певних умовах ознакою слабости волі, ослаблення хотіння і нервів. Не штука воювати, але штука виграти війну. Чи ми маємо вже всі дані для цього? Перш за все, чи вже досить нас? А вдруге: чи ці, що вже є, молодші опосеред нас, вже мають потрібний для громадської і державної праці якийсь фак і знання? Розуміється ні! Значить перше завдання: збільшувати наші ряди, шукати людей а к т и в н и х, усвідомлювати їх, задержувати і ставити їх поруч нас. Друге — учинюь самим, щоб могли в будучім стати добрим організатором праці і держави. Хіба ж це не акція? І хіба ми всі, і Ви зокрема, вже все в тім напрямі зробили?

Але можна теж, як знаємо, воювати бравурою і фіктивними, а Ла Полтавець, або й правдивими наскоками. Чим якась нація має менше волі і більше емоціональности, тим більше вона любить такий спосіб воювання. Татари все беруть першим наскоком і криком, та втікають, як такий перший насок і вересок не вдався. Англієць довго мовчки готується, придивляється, узброюється, організується, але як кинеться, то вже як бульдог: мертвою схваткою і вже ворога живим не випустить. Перші беруть "солдатським горбом", трупами меси; другі технікою, тоб то доброю організацією і якістю провідників. Очевидно нема потреби доказувати, який спосіб, яка армія — чи рухлива, криклива і стагна татарська, чи повільна, спокійна і організована англійська — для будови більше

доцільна. Нашу, нам вроджену, південну нетерплячку, невдержку і любов до крику, ми мусимо нищити в собі, бо зони нам не дали дові державу збудувати.

Тому ми приймаємо метод організації члєнократичний, а не охлєнократичний: метод організації не орди, а овідомих, сильних, вдержаних і твердих одиниць. Кожний з нас мусить проявити своє "я" в едійєнванні свого і нашого спільного хотіння, пилькуючи тільки, щоб ця його праця йшла в один ритм і в однім напрямі з працею цілої організації. Ми не даєм наказів з центру: робіть те і те, і не кричимо о центр; ура! вперед! шапками закидаємо! Ми тільки обєднуємо і організуємо те, що кожний з нас по своему власному хотінню /повторю, ми організуємо людей активних/ хоче і може в своїх умовах робити. Отже коли Ви хочете акції, то будьте ласкаві написати мені докладно, що саме Ви хочете і можете робити. Коли Ви наприклад агадуєте про Америку то я собі не уявляю, що Ви хочете атекти від нас до Америки, а певний, що Ви маєте надію знайти в Америці кращі умови для себе, а тим самим знайти кращі умови для себе, а тим самим знайти кращі умови і для ведення тієї частини нашої спільної акції, яка лежить на Вас, яку Ви хочете виконувати. Обєязок нашої організації Вам у цій Вашій акції тим, чим можемо, допомогти і дати Вам відповідно до наших загальних цілей відповідні директиви і вказівки. Не потрібує Вас напевняти, що я все готовий оцей обєязок супроти Вас в імени нашої організації виконати і тому дуже нетерпляче ждати від Вас докладного в цій справі листа.

С П О Г А Д.

Відлетів у микуле на крилах часу рік. Відлетів і не повернеться ніколи, як не вернеться вже до нас і наш "Батько" Так звали ми поміж собою Гетьмана Павла Скоропадського. І він дійсно за "Батька" був нам, загнаним злою долею на чужину.

Журно стискається серце. Вже не доведеться побачити знову цю шляхетну постать, з таким теплим приемним виразом лоних очей, не почути вже його впевненого спокійного голосу. Злі обставини змусили так безглуздо і трагічно загинути саме йому. Чому не будь-кому іншому!! Та не буду лтрити рани пригадаю краще децю приемніше, щоб притамувати біль. Одного разу чоловік оказав мені, що Родина Пана Гетьмана висловила бажання зазнайомитися зі мною. Наближався час окласти візиту. Я дуже оквилювався, і то зрозуміла річ. Адже я мала зазнайомитись з людьми такого видатного роду, високої культури й освіти, а я лише звичайна собі інтелігентка. Як се-

бе тримати, про що вести розмову?

Я так схвилювалася, що все віддала час побачення. Нарешті чоловік мені говорить: "Сьогодні такий гарний день - і дощу немає і сонце не пече, ну ж ходімо до Пана Гетьмана. І ми рушили в дорогу".

Іхали ми і омнібусом, і "собаком", і кінець кінцем пішли пішки вулицею. Аж ось садиба Пана Гетьмана - велика сіра вілла. Давокимо. Хвіртна, які по воїй Німеччині, механічно одчинилася. Увійшли. У дворі кресторо, чепурно. Трехи далі, в садку, порасться якась дудина. Чоловік швидко непоче: "То й є сам Пан Гетьман". Серце мое закалатало, як давн на пожежу. Пан Гетьман вже побачив нас - зближається. Це високий, кремезний, як на свої понад сімдесят років, чоловік, цілком бравий і міцно збудований, тільки вже з сивою головою.

Перша зустріч. Великозвітовський уклін. Потискування рук, теплий, теплий погляд, від якого хвилювання мое почало згасуватись, а серце мое вдалося до норми. Увійшли до кабінету Пана Гетьмана - покій просторий, світлий. Ліворуч великий письмовий стіл з різними письмовими приладами, телефон, то що, за ним глибоке, зручне крісло Пана Гетьмана і два м'яккі крісла-фотелі обабіч. На отині кидається в вічі велика рама, чомує без портрету. Сіли - "Ну що ж там у Вас, як?", питає Пан Гетьман, а голос міцний, зовсім це не отаречий. Що його говорити, як починати. Так багато хотілося б одразу йому викласти всього того, що довелось перетерпіти за останні два десятиліття років і там у себе на батьківщині від чужої лихої влади й тут на чужині від надмірно тяжкої праці, важких побутових умов та повсякденного й морального утиску, який на кожному кроці доводилося відчувати нам, українцям. Ми з чоловіком давно загубили наших батьків, а тут мене раптом охопило таке почуття ніби я говорю дійсно з батьком. Так щиро й сердечно пролунали його поради і слова: "Нічого, нічого, не впадайте в розпач, мінуть ці лихі часи збудовано сроду Українську державу й будемо в ній самі лад давати".

При цих словах Пан Гетьман підвівся й розімкнув телефонічне з'єднання. На запитання його чоловіка "Що трапилось?" Пан Гетьман спокійно відповів. "Це для того, щоб такі розмови не почувли чийсь луха". /Обережність свідчить про те, як Пан Гетьман передбачав і враховував кожен крок/ "Не треба нервуватися, потрібні терпеливість, уміння, праця - і все буде гаразд. Я в це глибоко вірю". Він дістав із шухляди масивну тефку на акти й каже: "Оце бачите ніяка неморальність, які я пишу й надсилаю цим теперішнім німецьким проводирям. А вони мені часом приобіцяють, а зроблять так мало, що шкода про це й казати і, тяжко зітхнувши, додав: "Ну, а з цим осям ошою головою не приотавлю"

/Продовження буде/.

Х Р О Н І К А .

СМЕРТЬ БАРОНА ФЕДОРА ШТЕЙНГЕЛЯ.
/ Некролог /.

Тільки недавно дійшла до нас звістка, що 11 лютого цього року помер під Дрезденом барон Федір Рудольфович Штейнгель, колишній посол Української Держави в Берліні, людина дуже заслужена перед українським національним рухом. Покійний походив з стародавнього німецького роду; його предки переселились до Росії; батько Ф. Р-ча був будівничим Владикавказької залізниці й купив собі маєток Городок на Волині /біля Рівного/, де в 1870 році й побачив світ Федір Рудольфович. Мати його була з українського роду. Ф.Р. виріс на Волині й з малих літ перейнявся любов'ю до українського народу. Він одержав освіту на природничо-історичному відділі Варшавського Університету і багато працював над дослідженням природи й археології своєї рідної Волині. Людина заможна, він заохочував у своїм Городку археологічно-етнографічний музей, Волині, директором якого був відомий пізніше український учений Микола Біляшевський. В цій музеї були зібрані дуже цінні колекції народньої одягу, предметів побуту, церковного малювання, а також археологічних знахідок, добутих з неолітичної стоянки, знайденої біля самого Городка. На жаль, усі збірки музею загинули під час революції. Та не тільки музейною справою цікавився Ф.Р.: він багато зробив добра для свого села, збудувавши на власний кошт школу, лікарню, заложивши кооперативну крамницю і кредитове товариство, а пізніше "Просвіту". З початком 1905 р., переїхавши до Києва, Ф.Р. узяв близьку участь в громадському житті. В 1906 р. він був обраний послом од міста Києва до I-ої державної Думи, де вступив до української парламентської фракції. Підписавши відому Виборську відозву, він відсидів за це три місяці в тюрмі.

В Києві Ф.Р. тісно зближився з українськими політичними кругами і став членом "Товариства Українських Поступовців", що перед другою революцією керувало українським національним рухом у Росії. Був обраний заступником голови Українського Наукового Товариства у Києві /головам був проф. М. Грушевський/ і багато жертвував на українські культурні справи; між іншим, на його кошт відбулася перша репрезентативна вистава "Кам'яного Господаря" Лесі Українки в театрі М.Садовського. З початком світової війни Ф.Р. був обраний головою Комітету Південно-Західного фронту Воєросейського Союзу Міст. Він зукраїнізував Комітет: на уповноважених Комітету заперешено було визначити українських діячів / М. Біляшевський, А. Вязлов, Д. Дорошенко, А. Ніковсь-

кий, В. Леонтович, Ф. Матушевський, Ів. Красковський, В. Ільницький/; під його проводом було відновлено з осені 1915 р. українське народне шкільництво в окупованих Галичині та Буковині - під формою заходонок для дітей, й утримувано три українські гімназії /в Тарнополі, Чорткові й Чернівцях/; сотні української молоді вступило в число співробітників союзу і проходило школу практичної праці на користь рідного народу на Волині, Галичині й Буковині. Товариство опіки над українськими в'язнями й закладниками в Галичині /відоме під офіційною назвою "Общества помощи населению Юга России, пострадавшему от войны"/ дістало постійну щедру субвенцію від Комітета й тим рятувало здоров'я, а то й саме життя багатьом сотням і тисячам галичан, жертвам офіційної російської політики.

Коли весною 1917р. вибухла революція, Ф.Р. був обраний головою Виконавчого Комітету в Києві. Він своїми зв'язками сприяв тому, що окуповані Галичина і Буковина дістали українську адміністрацію з Д.Дорошенка як генерал-губернатором на чолі. Літом 1918р. Ф.Р. був призначений на посаду посла Української Держави в Берліні. По упадку Української Держави відійшов від політичного життя і в 1924р. повернувся до свого Городка на Волині, звідки весною 1940р. був вивезений до Німеччини, де й довів віку під Дрезденом. Була це людина високих прекмет душі, надзвичайно шляхетна і гуманна, що тішилась великою повагою і любо'ю всіх, хто працював із ним, а особливо любили його селяне - справді як рідного батька.

ГЕНЕРАЛЬНИЙ ДИРЕКТОР УНРРА В УКРАЇНСЬКИХ ТАБОРАХ Авґсбургта.

2. серпня генеральний директор УНРРА фіорелло ля Гвардія в час свого побуту в Авґсбургта відвідав українські табори в Гаунштетені і в Сомме - Касерне. В Гаунштетені де, як відомо, є мішаний табір балтійців і українців/пановний гість розмовляв з нашими людьми, розпитуючи, чи вони хочуть їхати на батьківщину, а коли не хочуть, то чому. В Сомме Касерне в момент приїзду гостя відбувалося засідання Таборової Ради. Голова Ради В. Блавацький перервав негайно засідання і разом з головою культурно-освітнього відділу Ів. Паливощев привітав достойного гостя. Директор ля Гвардія вислухав інформацію про кількість українців у таборі і розподія їх за фахом. Потім запитав, чи мешканці табору хочуть добровільно вертатись на батьківщину. Коли йому було заявлено, що ніхто вертатись не хоче, він запитав, як люди уявляють собі своє майбутнє, бо перебування в Німеччині скоро має скінчитись. На це голова Таборової Ради сказав, що всі розуміють konieczність

ового дальшого переїзду і бажать виїхати до З'єднаних Держав Північної Америки, до Канади або до Південної Америки. Вони воліють осісти деось компактною масою, а не розпорозуватись.

Директор ля Гвардія сказав, що розуміє бажання мешканців табору, обіцяв свою підтримку, але сказав при тім, що не знає, чи вдасться це бажання здійснити. Голова Таборової Ради вручив Директорові ля Гвардія меморіал англійською мовою від Областного Представництва Української Еміграції і від Таборової Ради, де було з'ясовано стан нашої еміграції та її побажання. Директор ля Гвардія зразу ж прочитав меморіал і заявив, що буде підтримувати побажання, щоб люди, яких буде позбавлено прав Де-Пі, й на далі діставали підмогу.

Як в Гаунтетені, так і в Сомме Касерне таборяне зустріли пановного гостя дуже сердечно, і на прощання жінки й діти обнімали його квітками. Зі цього боку Директор ля Гвардія був дуже привітний і особливо ласково розмовляв з дітьми. Він добре говорить німецькою мовою, якою розмовляли з ним представники таборів, і розуміє мову російську.

ПАНАХИДА ПО ДУШІ БЛ. ПАМ'ЯТИ ГЕТЬМАНА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО.

В таборі Функер касерне під Штутгартом дня 12.УП.6.р. в день Св.Апостола Петра і Павла, з нагоди перших режесив трагічної смерті св.пам'яті Гетьмана Павла Скоропадського, після Служби Божої була відправлена в таборовій православній церкві урочиста панахида за спокій душі покійного Гетьмана Павла. Перед початком панахиди, прот.о. Артем сказав відповідне до моменту гарне слово. В своїому слові між іншим він вазначив, що ми, сучасники Покійного Гетьмана Павла, об'єктивно не можемо оцінити того, що зробив Він та чи це було добре, чи зле, а це зробить за нас історія в свій час.

Під час панахиди всі присутні тримали в руках запалені свічки. Як також горіли дві свічки, що були привезені з могили Покійного Гетьмана Павла, які горіли там під час панахиди дня 26.ІУ.6.р. Під час Служби Божої і панахиди співав таборовий Церковний хор під дерегуванням п.Гр.Фомичевського.

КНИЖКА ПРО ШЕВЧЕНКА АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ.

Накладом Михайла Ставиичука видано на днях в Автсбурзі відому книжку проф. Д. Дорошенка / в англійській мові: "Тарас Шевченко, національний поет України". Ця книжка ще в році 1936 була видана англійською мовою в трьох ре-

дакція: для Англії /з передмовою професора В. Сетона Уотсона/ для Сполучених Штатів Північної Америки /передмова проф. Кл. Маннінга/ і для Канади /передмова проф. Г. Сімсона/. В усіх трьох виданих книга давно вже випродана. Для передруку вибрано видання з передмовою Сетона Уотсона, пристосоване спеціально для англійської публіки. Книжка містить загальний нарис історичної долі України, життя поета й огляд його творів та їх значіння для національного відродження українського народу. Вилася ілюстровано поезіями Шевченка в англійському перекладі пані Вейнич, який вважається за найкращий серед англійських перекладів. В тексті зустрічаємо поклики на писання англійських учених і письменників про нашого поета. Книжка проф. Дорошенка була видана свого часу такою мовами: німецькою, французькою й італійською. Вона дуже надається для ознайомлення американських і англійських читачів з нашим великим поетом та його Батьківщиною.

Підготовляється до нового видання ілюстрована "Історія України" проф. Дм. Дорошенка, видана Українським Видавництвом у Львові 1942р. Як відомо, книга ця була сконфіскована німецькою владою, і тільки частина накладу пішла в продаж.

ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ.

Високоповажний Пане Редакторе!

Не відмовте умістити на сторінках Вашого журналу цього листа. В статті п. Н. Кибалька "Московські заходи", видруковані в часописі "Наше Життя" ч. 57 /14. серпня 1946р./, на ст. II. стоїть, що "митр. Серафим, що очолював західно-європейську митрополичу округу, не тільки підпорядкувався з кількома священниками московському патріархові, але навіть активно діє в тому напрямі серед закордонних православно-російських церков, закликаючи їх приєднатись та ваблячи перспективами поширення московського православ'я на увесь світ". Вважаю за потрібне подати, що згаданий "західно-європейський" митрополит Серафим перебуває в Парижі, на тоймість Серафим Логос, якого на початку своєї статті згадує п. Кибалька, перебуває в Мюнхені і є головою православної церкви в Німеччині та середній Європі. До цього додаю, що митрополит Серафим /Мюнхенський/ ніколи не підпорядковувався й не підпорядковується патріарху московському.

Протоієрей Василь Коломійцев, настоятель Української Православної Церкви св. Апостола Петра і Павла в Авґобурзі.

ВИСТАВА УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА.

Між 17 липня і 1 серпня в таборі Сомме Казерне в Авт'обурзі відбулася вистава українського мистецтва. Найбільшу частину /коло 50/ експонатів виставив український артист - маляр проф. М. Шрамченко. Його чудові портрети звертали на себе загальну увагу й були високо оцінені фаховою критикою. Один з критиків писав, що "мистець - портретист М. Шрамченко належить до тих малярів, що мають непересічний талант, свою власну індивідуальність та головно-відданість своїй праці. Солідна основа його мистецької вишколености дає запоруку, що при його працездатности та захопленні мистецтвом він переможе всі технічні і формальні труднощі, які завжди стоять перед портретистом. Мистець володіє виробленим і міцним рисунком, що становить незамінну підставу портрету. Так само гарно виконані у Шрамченка кресли і велика серія портретів - аж 30 - виконаних олівцем. Безумовно проф. Шрамченко є одним з визначніших наших мистців, які опинилися тепер на еміграції. Серед інших експонатів вистави особливу увагу звернули на себе скульптурні твори В. Сіманцова, - голови і погруддя /усього 8/. Вони свідчать про неординарний талант їх автора. Взагалі треба признати, що наші мистці, які виставили свої твори на виставі в Сомме - Казерне роблять честь українському мистецтву, особливо коли взяти на увагу обставини, в яких їм доводиться жити й працювати. Високу мистецьку вартість їх творів визначила й чужа критика - в невеликій статті, розміщеній в ч. 61. Авт'обурської газети "Швабіше Ландесцайтунг" Автор статті особливо відзначає "славянську ширість і психологічну правду" та "високу художню принадність" в олійних портретах і шкiцах Шрамченка. Так само високо оцінює він і різьби Сіманцова, підкреслюючи, що його праця як і інших українських мистців, що виставили свої експонати відбувається серед тяжких життєвих умовин.



La Guardia in Haunstein